

Z.521.1.2025

Warszawa, dnia 15.01.2025 r.

wg rozdzielnika

Szanowni Państwo,

Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH - Państwowy Instytut Badawczy informuje, iż od dłuższego już czasu otrzymuje z wielu źródeł wysoce niepokojące informacje na temat dużej szkodliwości substancji stosowanej w produkcie przeznaczonym do palenia (z ang. wapowania), określanym najczęściej jako e-papierosy jednorazowe (disposable vapes lub disposable e-cigarettes), waporyzatory, e-papierosy, czy też po prostu „jednorazówki”. Niektóre z tych produktów zawierają nikotynę, inne zaś modele i rodzaje mogą nikotyny nie zawierać.

Także WHO zwraca uwagę na zagrożenia dla zdrowia takie jak choroby płuc, zatrucia, urazy, oparzenia i negatywne skutki dla układu sercowo-naczyniowego. Ponadto e-papierosy oferują najwięcej smaków spośród wszystkich produktów nikotynowych i tytoniowych, a wiele z nich jest przez to atrakcyjnych dla dzieci.¹ Aromaty te mogą zwiększać ogólną toksyczność aerozoli, maskować ostry smak nikotyny oraz odgrywać rolę w inicjacji używania produktu i późniejszym regularnym użytkowaniu (wykazano silny związek pomiędzy stosowaniem e-papierosów wśród młodzieży, a późniejszym nałogowym paleniem w życiu dorosłym)². Szczegółowe dane zostaną przedstawione w dalszej części niniejszego wniosku.

Posiadane dane, napływające informacje oraz sygnały i apele rozmaitych instytucji i organizacji (w tym bardzo jednoznaczny głos środowisk medycznych) obligują mnie do zwrócenia się do Państwa z wnioskiem o poważne rozważenie podjęcia pilnych działań zmierzających do możliwie szybkiego i efektywnego ograniczenia dostępu tych produktów do polskiego rynku, a w konsekwencji do odbiorcy końcowego (detalicznego).

Kierowane przez Państwa urzędy i instytucje posiadają w zakresie swoich kompetencji narzędzia pozwalające na podjęcie doraźnych działań w powyższym zakresie. Każda Państwa inicjatywa w tym zakresie zasługuje na pełne poparcie.

¹ WHO report on the global tobacco epidemic 2023: protect people from tobacco smoke. Geneva: World Health Organization; 2023

² WHO report on the global tobacco epidemic 2023: protect people from tobacco smoke. Geneva: World Health Organization; 2023

W ramach podejmowanych lub planowanych działań współpraca, wsparcie i zasoby Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego PZH - Państwowego Instytutu Badawczego są do Państwa dyspozycji. Wszelkie wnioski i pytania proszę kierować bezpośrednio do mnie.

Należy podkreślić, iż mój wniosek dotyczy obecnie wyłącznie produktów spełniających następujące warunki :

- 1) Rodzaj e-papierosa przeznaczonego do jednorazowego użycia,
- 2) Urządzenia nie można ładować ani ponownie napełniać,
- 3) Urządzenie jest wyrzucane, gdy wyczerpie się w nim bateria lub płyn,
- 4) Urządzenie zostało zaprojektowane tak, aby naśladować wygląd papierosów i styl palenia.
Dlatego określa się je czasami jako papierosopodobne (ang. cigalike). (zgodnie z definicją zawartą w raporcie „E-papierosy, czyli vaping – wizualny słownik produktów” amerykańskiego Centrum ds. Kontroli i Prewencji Chorób - U.S. CDC).

Podobną definicję tego produktu zaproponował Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych: jednorazowy e-papieros to rodzaj papierosów elektronicznych z wbudowaną baterią, bez możliwości jej naładowania oraz z wbudowanym zbiornikiem z płynem (ang. e-liquid) z nikotyną lub bez nikotyny, bez możliwości jego uzupełnienia lub wymiany. Po wyczerpaniu baterii lub wyczerpaniu płynu produkt nie nadaje się do powtórnego użytku.

Wniosek dotyczy działań, które podejmiemy w okresie niezbędnym do przeprowadzenia wszelkich koniecznych i pełnych badań oraz, przede wszystkim, zakończenia procesu legislacyjnego. Jak Państwu wiadomo, trwają obecnie intensywne prace, które doprowadzić mają do precyzyjnego zdefiniowania omawianego produktu, zakresu jego dostępności oraz jednoznacznego określenia zakresu odpowiedzialności poszczególnych instytucji i urzędów.

Proponuję zatem, aby nasze obecne działania odbywały się niezależnie, niejako równoległe do trwających już prac legislacyjnych. Skala zagrożenia zdrowia i życia naszych obywateli (a zwłaszcza młodzieży) oraz złożoność i czasochłonność pełnego procesu legislacyjnego w pełni usprawiedliwiają podjęcie pilnych działań doraźnych. Należy bowiem założyć, iż z uwagi na stopień komplikacji, wieloaspektowość i złożoność regulowanej materii oraz konieczność tworzenia spójnego prawa, proces legislacyjny wymagać będzie jeszcze wielu prac. Na taką sytuację państwowe urzędy i instytucje muszą być przygotowane.

Przedstawiony wniosek w żadnym wypadku nie wyklucza, ani nie zmierza do ograniczenia innych podejmowanych przez Państwa Urzędy i Instytucje działań w tym lub

podobnym zakresie. Oczywistym jest, iż wszelkie inicjatywy i podejmowane działania przyspieszą wyeliminowanie tego złożonego i niebezpiecznego procederu.

O podjętych działaniach oraz o wynikach dalszych prac i badań naszego Instytutu oraz innych ośrodków badawczych będą Państwo sukcesywnie informowani.

W tym miejscu pragnę przedstawić (większości z Państwa już z pewnością znane), podstawowe dane ilustrujące problem oraz jego skalę.

Proces produkcji e-papierosów, stosowanych w nich e-płynów oraz innych dodatków smakowych i aromatycznych, nie jest jednoznacznie uregulowany prawnie. Różnią się one od siebie wieloma ważnymi cechami (m.in.: temperatura, napięcie na elektrodzie), a duży wybór smakowych e-płynów stwarza trudności w ocenie toksyczności poszczególnych produktów. Przyjęto, iż e-papierosy są urządzeniami zasilanymi bateriami, w których w wyniku podgrzania (do temp. 200–300°C) dochodzi do odparowania składników roztworu inhalacyjnego.

Płyny stosowane do napełniania e-papierosów zawierają głównie dwa składniki: glikol propylenowy i glicerynę roślinną, które w drogach oddechowych wykazują działanie toksyczne. Poza tymi składnikami w płynie e-papierosa znajduje się szereg substancji, często o nieznanym pochodzeniu, a płyny często produkowane są przez nieoficjalnych producentów. Warto zauważyć, że powszechną praktyką jest niepodawanie przez producentów / sprzedawców płynów do e-papierosów składów produktów, a tym bardziej stężenia poszczególnych substancji. Brak zawartości nikotyny w żadnym wypadku nie oznacza bezpieczeństwa produktu. Wśród substancji zawartych w e-liquidach uszkadzających układ oddechowy znajdują się: środki zapachowe, alkohole, aldehydy, THC, CBD, olej z haszyszu butanowego. W składach znajdziemy również opioidy, kokainę, metamfetaminę czy mefedron. Mieszanie tych środków, zwłaszcza kupowanych od nielicencjonowanych producentów, prowadzi do powstania niezidentyfikowanych substancji o nieprzewidywalnym działaniu na organizm ludzki.³

Wykorzystywany w e-papierosach glikol propylenowy i gliceryna, humektanty (choć trudno w to uwierzyć, również są składnikami e-liquidów), po podgrzaniu stają się substancjami drażniącymi płuca. Intensywne zaciąganie się e-papierosami naraża również użytkowników na większe ilości karbonyli, które przyczyniają się do chorób płuc. Jak przytaczają Przewoźniak i Koczkodaj podgrzewanie tetrahydrokanabinolu (THC), psychoaktywnego składnika marihuany, po

³ Bizoń M, Maciejewski D, Kolonko J, Ostre uszkodzenie płuc wywołane e-papierosami (EVALI) jako problem leczniczy na oddziałach anestezjologii i intensywnej terapii, *Anestezjologia Intensywna Terapia* 2020; 52, 3: 221–228

dodaniu do płynu do e-papierosów (co miało miejsce na szeroką skalę w Stanach Zjednoczonych i w ograniczonym zakresie w Polsce), znacznie zwiększa ryzyko uszkodzenia płuc lub nawet śmierci. ⁴

W tym miejscu użytecznym wydaje się dosłowne przedstawienie wyników badań przeprowadzonych w USA (stąd użycie określenia – waper, wapować):

Badania PATH Youth Study przeprowadzono w USA , w 2022 roku, z udziałem 1607 osób w wieku od 13 do 17 lat.

W aerozolach i płynach do e-papierosów wykryto metale ciężkie, których wchłanianie jest szczególnie szkodliwe w okresie rozwoju.

Próbki moczu uczestników zostały zbadane pod kątem obecności trzech metali ciężkich: **kadm, ołowiu i uranu**, natomiast częstotliwość wapowania określono jako okazjonalną (1-5 dni w miesiącu), przerywaną (6-19 dni) i częstą (ponad 20 dni).

Jak wykazała analiza próbek moczu, **poziom ołowiu był o 40 proc. wyższy wśród wapujących w sposób przerywany i o 30 proc. wyższy wśród wapujących często niż wśród osób robiących to okazjonalnie.**

Także **poziom uranu w moczu był dwukrotnie wyższy wśród osób wapujących częściej niż okazjonalnie. Wśród waperów, którzy wybierali raczej słodkie smaki, poziom uranu w moczu był o 90 proc. wyższy niż w przypadku zwolenników liquidów mentolowych.** W przypadku kadmu nie stwierdzono statystycznie istotnych różnic dotyczących jego poziomu w moczu, związanych z częstotliwością wapowania lub rodzajem smaku.

Badanie wskazuje zatem na ścisły związek pomiędzy wapowaniem, a ilością metali ciężkich przedostających się do organizmu.

Z kolei w raporcie E-cigarettes as a source of toxic and potentially carcinogenic metals – czytamy:

„Przeanalizowano płyn pięciu marek tych produktów za pomocą spektrometrii masowej ze wzbudzeniem plazmą indukcyjnie sprzężoną (ICP-MS). Wszystkie badane metale (kadm, chrom, ołów, mangan i nikiel) znaleziono w analizowanych e-płynach. We wszystkich analizowanych markach średnie (SD) stężenia wahały się:

⁴ Przewoźniak K, Koczkodaj P, E-cigarettes – their use and harmfulness. A brief summary of current scientific knowledge, Journal of Oncology 2024, volume 74, number 2, 153–156

- od 4,89 (0,893) do 1970 (1540) µg/l dla ołowiu,

- od 53,9 (6,95) do 2110 (5220) µg/l dla chromu

- od 58,7 (22,4) do 22 600 (24 400) µg/l dla niklu.

Stężenia manganu wahały się od 28,7 (9,79) do 6910,2 (12 200) µg/l.

Stwierdzono również wyraźną zmienność stężeń niklu i chromu w obrębie marek i między nimi, co może pochodzić z elementów grzewczych. Metale, które zostały zmierzone w aerozolach e-papierosów, mogą pochodzić nie tylko z e-liquidu, ale także z cewki grzewczej, lutowanych złączy i innych części urządzenia.

- 52% aerozoli z e-papierosów przekroczyło NDP (najwyższy dopuszczalny poziom) w przypadku przewlekłego narażenia na kontakt z niklem.

- w sumie 14% próbek przekroczyło również NDP dla manganu, a inne metale – w tym ołów i arsen – przekroczyły progi regulacyjne określone przez amerykańską Agencję Ochrony Środowiska (EPA) oraz Kalifornijską Agencję Ochrony Środowiska”

Z badań tych wyraźnie wynika, że e-papierosy są źródłem wielu niebezpiecznych dla zdrowia substancji, w tym metali śladowych i ciężkich, które w przypadku długotrwałej kumulacji w organizmie mogą być przyczyną licznych chorób.⁵

Udokumentowane w trakcie badań klinicznych skutki palenia e-papierosów obejmują m. in.:

- EVALI – ostre uszkodzenie płuc wywołane e-papierosami (E-cigarette or Vaping product use-Associated Lung Injury) – jednostka chorobowa wprowadzona przez CDC – konsekwencją EVALI może być zwłóknienie płuc – chorzy, u których do niego doszło nigdy nie odzyskują w pełni zdrowia,
- trwałe uszkodzenie płuc^{6,7}

⁵ Hess CA, Olmedo P, Navas-Acien A, Goessler W, Cohen JE, Rule AM. E-cigarettes as a source of toxic and potentially carcinogenic metals. Environ Res. 2017 Jan;152:221-225. doi: 10.1016/j.envres.2016.09.026

Catherine Ann Hess, Pablo Olmedo, Ana Navas-Acien, Walter Goessler, Joanna E. Cohen, Ana Maria Rule

⁶ Abelia XA, Lesmana R, Goenawan H, et.al. Comparison impact of cigarettes and e-cigs as lung cancer risk inductor: a narrative review. Eur Rev Med Pharmacol Sci. 2023 Jul;27(13):6301-6318

⁷ Rose JJ, Krishnan-Sarin S, Exil VJ, et.al. Cardiopulmonary Impact of Electronic Cigarettes and Vaping Products: A Scientific Statement From the American Heart Association. Circulation. 2023 Aug 22;148(8):703-728

- krwawienie do pęcherzyków płucnych, czyli wyciek krwi przez uszkodzone naczynia krwionośne płuc⁸,
- zarostowe zapalenie oskrzelików – patologiczny stan zapalny powodujący zwłóknienie oskrzelików, co prowadzi do nieodwracalnego ograniczenia przepływu powietrza w płucach⁹,
- wpływ na zmiany w ważnych procesach biologicznych, takich jak fagocytoza, metabolizm lipidów i aktywność cytokin w drogach oddechowych i przestrzeniach pęcherzykowych¹⁰,
- upośledzenie funkcji samooczyszczającej układu oddechowego poprzez przebudowę nabłonka rzęskowego dróg oddechowych i jego uszkodzenie¹¹,
- rozpad pęcherzyków płucnych i zwężenie dróg oddechowych – co jest cechą charakterystyczną obturacyjnej choroby dróg oddechowych – nawet przy niskich dawkach e-papierosów¹²,
- wzrost ryzyka zachorowania na raka dróg moczowych – w moczu użytkowników e-papierosów znaleziono biomarkery substancji rakotwórczych odpowiedzialnych za powstawanie raka pęcherza moczowego¹³,
- niezależnie od obecności nikotyny, wiele składników e-papierosów, w tym dodatki smakowe, nośniki higroskopijne, takie jak glikol propylenowy i glicerol, a także metale (z grzałki) wykazały w badaniach toksyczność dla układu sercowo-płucnego¹⁴,

⁸ Agustin M, Yamamoto M, Cabrera F, et.al. Diffuse Alveolar Hemorrhage Induced by Vaping. Case Rep Pulmonol. 2018 Jun 7;2018:9724530

⁹ White AV, Wambui DW, Pokhrel LR. Risk assessment of inhaled diacetyl from electronic cigarette use among teens and adults. Sci Total Environ. 2021 Jun 10;772:145486

¹⁰ Warren KJ, Beck EM, Callahan SJ et.al. Alveolar macrophages from EVALI patients and e-cigarette users: a story of shifting phenotype. Respir Res. 2023 Jun 17;24(1):162

¹¹ Cao W, Li J, Che L et.al. Single-cell transcriptomics reveals e-cigarette vapor-induced airway epithelial remodeling and injury. Respir Res. 2024 Sep 28;25(1):353

¹² Zhang J, Cheng H, Xue M et. al. Effects of chronic electronic cigarettes exposure in inducing respiratory function decline and pulmonary tissue injury - A direct comparison to combustible cigarettes. Ecotoxicol Environ Saf. 2023 Jan 1;249:114426

¹³ Bjurlin MA, Matulewicz RS, Roberts TR, et al. Carcinogen Biomarkers in the Urine of Electronic Cigarette Users and Implications for the Development of Bladder Cancer: A Systematic Review. Eur Urol Oncol. 2021; 4(5): 766–783

¹⁴ Rose JJ, Krishnan-Sarin S, Exil VJ et. al. Cardiopulmonary Impact of Electronic Cigarettes and Vaping Products: A Scientific Statement From the American Heart Association, Circulation, Volume 148, Issue 8, 22 August 2023; Pages 703-728

- przegrzana bateria e-papierosa może również eksplodować, przyczyniając się do poważnych wypadków, obrażeń i oparzeń¹⁵ - zgłaszano oparzenia e-papierosami z powodu wadliwych akumulatorów,
- ponadto w krótkim okresie stosowanie e-papierosów powoduje m. in.: podrażnienie górnych i dolnych dróg oddechowych, zapalenie oskrzeli, zmiany rozedmowe w płucach, indukcję stanu zapalnego w drogach oddechowych, wzrost ryzyka zapalenia płuc, podrażnienie oczu, podrażnienie błony śluzowej gardła i jamy ustnej, kontaktowe zapalenie skóry, oparzenia itp.¹⁶.

Dodatkowo największe ryzyko zatrucia nikotyną dotyczy użytkowników jednorazowych e-papierosów, gdzie dopuszczalna zawartość nikotyny w płynie do e-papierosów (20 mg/ml) jest często podwajana, a liczba zaciągnięć (700 do 800) na e-papierosa jest najwyższa¹⁷. Wówczas ekwiwalent nikotyny wchłoniętej z e-papierosa równa się wypaleniu 2 do 3 paczek papierosów na jednostkę czasu¹⁸. Większa ilość nikotyny w e-papierosach zależy od mocy elektrycznej wytwarzanej w urządzeniu; zwiększenie mocy wyjściowej baterii e-papierosa z 3 do 7,5 W może zwiększyć wydajność nikotyny nawet pięciokrotnie.¹⁹

Od chwili pojawienia się na rynku jednorazowe e-papierosy cieszą się największą popularnością wśród młodych osób, najczęściej w przedziale wiekowym 18–24 lata oraz młodszych. Na uwagę zasługuje fakt, że znacząca liczba użytkowników zadeklarowała pierwsze ich użycie w wieku poniżej 18 lat.²⁰ Jest to poważny problem zdrowia publicznego, szczególnie że dotyczy używania przez dzieci i młodzież tych, jak wykazano, bardzo szkodliwych produktów. Produktów, które są relatywnie tańsze niż "tradycyjne" papierosy, umiejętnie i agresywnie promowane w internecie (Fun-cluby, pseudonaukowe kluby dyskusyjne, mnóstwo zachęcających informacji itp. oraz ogromna oferta sprzedaży), a także bardzo łatwo dostępne w sprzedaży detalicznej.

¹⁵ Przewoźniak K, Koczkodaj P, E-cigarettes – their use and harmfulness. A brief summary of current scientific knowledge, *Nowotwory Journal of Oncology* 2024, volume 74, number 2, 153–156

¹⁶ <https://www.gov.pl/web/psse-poznan/material-informacyjny-na-temat-elektronicznych-papierosow>

¹⁷ Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych, Rynek jednorazowych e-papierosów w Polsce

¹⁸ World Health Organization. Call to action to electronic cigarettes. World Health Organization, Geneva 2024

¹⁹ WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: ninth report of a WHO study group (WHO Technical Report Series, No. 1047). Geneva: World Health Organization; 2023

²⁰ https://www.ipag.org.pl/Content/Uploaded/files/2024_02_01_Raport_IPAG_e-papierosy.pdf

Według szacunków Instytutu Prognoz i Analiz Gospodarczych („Rynek jednorazowych e-papierosów w Polsce”) ²¹ aż 60% tego rynku działa z naruszeniem polskiego prawa. Zgodnie z tym raportem „większość obrotu tymi produktami odbywa się w kanałach dystrybucji nie tylko nie monitorowanych, co wręcz zakazanych w ustawie o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych z dn. 9 listopada 1995 r., która mówi o zakazie sprzedaży na odległość”. Oprócz bardzo negatywnych skutków zdrowotnych, skutkuje to również groźnym społecznie i gospodarczo zjawiskiem powstaniem „szarej strefy”, czy w tym przypadku wręcz „czarnego rynku”. Oczywistym jest bowiem, iż rynek jednorazowych e-papierosów generuje ogromne zyski.

Uwzględniając wszystkie kanały dystrybucji rzeczywista sprzedaż jednorazowych, smakowych e-papierosów w 2023 r. wyniosła (według IPAG) ok. **99,7 mln sztuk**. W 2022 sprzedaż sięgała ok. 32,3 mln sztuk. **Wzrost sprzedaży w latach 2022-2023 był zatem ponad trzykrotny**. Przykładowo: W 2018 r. Biuro ds. Substancji Chemicznych dopuściło do obrotu 18 rodzajów jednorazowych e-papierosów. W kolejnych latach liczba rejestracji nowych urządzeń dynamicznie rosła: w 2019 r. do sprzedaży trafiły 23 nowe urządzenia, w 2020 r. – 100, w 2021 r. – 511, w 2022 r. – 2283 (**oznacza to zatem rejestrację średnio ok.10 nowych typów lub rodzajów tych urządzeń dziennie**). Należy zauważyć, iż tak gwałtowny wzrost rejestracji i sprzedaży zbiegł się z wprowadzeniem zakazu sprzedaży tych produktów w Chinach (o czym poniżej). To najszybciej rosnąca kategoria na polskim rynku wyrobów nikotynowych.

Wspomniany raport wskazuje również iż:

- ponad 90 proc. rynku stanowią warianty słodkie, owocowe lub tzw. napojowe. Łącznie w oficjalnej polskiej dystrybucji jest już ponad 770 wariantów smakowych,
- standardowy e-papieros jednorazowy pozwala na około 700-800 zaciągnięć, co jest odpowiednikiem 2,5-3 paczek papierosów. Uśredniona cena jednorazowego e-papierosa w Polsce nie przekracza 30 zł.

Z danych udostępnionych przez CMR – Centrum Monitorowania Rynku Sp. z o.o. wynika, iż „sprzedaż produktów nikotynowych w Polsce w 2024 roku, w ujęciu wartościowym, wzrosła o ponad 6% w stosunku do 2023 roku, w głównej mierze z uwagi na podwyżki cen. Rynek skurczył się natomiast w ujęciu liczby sprzedanych opakowań o prawie 1%, poprzez spadki, które

²¹ Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych, Rynek jednorazowych e-papierosów w Polsce, https://www.ipag.org.pl/Content/Uploaded/files/2024_02_01_Raport_IPAG_e-papierosy.pdf

odnotowały klasyczne kategorie, czyli papierosy (-1,8%) oraz tytoń (-10,8%). Innowacyjne kategorie takie jak pody, płyny czy woreczki nikotynowe w porównaniu z 2023 rokiem wzrosły w ujęciu wartościowym (PLN) odpowiednio o 81%, 37% oraz 77%.” Szczególną uwagę zwraca kategoria „zestaw urządzenie z podem”, w której wzrost sprzedaży (w szt.) w tym okresie wyniósł 665,5%, a wartościowo (PLN) – 541,7%. (sklepy detaliczne z dyskontami i hipermarketami oraz stacjami, kioskami i salonikami prasowymi). Użyte określenie „pody” oznacza w tym opracowaniu wkład do e-papierosów stanowiący odpowiednik ok. 20 papierosów.

Na szczególną uwagę zasługuje Stowarzyszenie do Walki z Rakiem Płuca (Oddział Szczecin), które na przełomie 2023 oraz 2024 r. przeprowadziło ważną i ciekawą ankietę, w której²²:

- **80,1 % ankietowanych było niepełnoletnich (<18 rż)**
- Mediana wieku uczestników badania to **16 lat**

Z przeprowadzonych badań wynika iż:

- Do palenia lub używania produktów z nikotyną (obecnie lub w przeszłości) przyznało się **76,8%** ankietowanych uczniów
- **Obecnie pali lub używa wyrobów z nikotyną 64,9 % z nich**
- Dla **42,4%** ankietowanych wyrobem inicjującym używanie nikotyny były e-papierosy (w tym **dla 26% były to jednorazowe e-papierosy**)
- **E-papierosów używa blisko połowa (47,6%) badanych uczniów, z czego co piąty (21,3%) używa smakowych, jednorazowych e-papierosów**

Stanowi to poważny wzrost w porównaniu do wcześniejszych badań (przeprowadzonych dla Rzecznika Praw Dziecka i opublikowanych w grudniu 2020 r.), które wskazywały wówczas, że **23% nastolatków w Polsce paliło e-papierosy**. Warto nadmienić, że podobny wynik uzyskano w badaniach PolNicoYouth przeprowadzonych przez NIZP PZH-PIB w tym samym roku

- Wiodące czynniki dla wyboru e-papierosów, w tym jednorazówek: „Lubię ich smaki”, „Nie śmierdzą” itp
- Dodatkowo, (wg PolNicoYouth) niemal co 7 nastolatek wśród użytkowników e-papierosów (14%) używał ich do wdychania substancji psychoaktywnych (najczęściej kanabinoidy)

²² Stowarzyszenie Walki z Rakiem Płuca, <https://www.rakpluca.szczecin.pl/akcje/20240227.htm>

- i metamfetamina). To bardzo niepokojące zjawisko z uwagi na złą sytuację zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży
- Pomimo obowiązującego limitu wieku większość (**57%**) niepełnoletnich uczniów (**13-17 lat**) dokonuje zakupów wyrobów z nikotyną **osobiście w sklepie stacjonarnym**. Pomimo, że nikt z nich nie powinien mieć możliwości samodzielnego zakupu. Także w ramach badań PolNicoYouth **51,5%** badanej młodzieży deklarowało, że nie miało żadnych problemów w nabyciu e-papierosów
- **Co trzeci uczeń (30%) używający jednorazowego e-papierosa deklaruje, że zużywa go całkowicie zaledwie w dobę lub nawet krócej!**
- **78%** uczniów wymienia e-papierosy jako wyrób najpopularniejszy wśród swoich rówieśników, z czego **40%** wskazuje na smakowe, jednorazowe e-papierosy (tylko 13% badanych wskazało tradycyjne papierosy)

Równie niepokojące dane przedstawione zostały w Raporcie „Używanie produktów nikotynowych przez młodzież w Polsce. Badanie w środowisku szkolnym”²³.

Badanie przeprowadzono w kwietniu i czerwcu 2024 r. na 1380 osobowej grupie dzieci z klas 7-8 (**32,7% badanych miało 13 lat, a 52% 14**). Pytania dotyczyły przede wszystkim palenia papierosów i używania coraz bardziej popularnych urządzeń dostarczających nikotynę w formie wziewnej czy podgrzewaczy tytoniu (podgrzewających wkłady zawierające sprasowany tytoń). Badania dotyczą zatem szerszej grupy produktów niż tylko interesujące nas szczególnie e-papierosy jednorazowe, lecz z uwagi na ich wagę należy je przytoczyć:

- **26% badanych próbowało już produktów z nikotyną. 87,7% z nich miało 13 lat lub mniej**
- **73,3% przypadków „pierwszego kontaktu” dotyczyło e-papierosa**

Poniżej dane dotyczące grupy dzieci, które miały już kontakt z tymi wyrobami:

- 90% z nich korzysta z e-papierosów
- dla 75% jest to produkt używany najczęściej
- 82,8% wybiera smak owocowy
- 46,3% deklaruje zakup w sklepie lub kiosku (tylko 9,1% przez internet)

²³ Filipiak K., J., Korczyński P., Jankowska-Zduńczyk A., Surma S., Szmit S., Wierzbński P., Badanie zostało przeprowadzone przez CBOS na zlecenie Instytutu Zdrowia i Demokracji. Opracowanie badania i przygotowanie raportu Polskie Towarzystwo Postępów Medycyny – Medycyna XXI

Powyższe dane wskazują na bardzo wyraźny wzrost wyników w stosunku do wcześniejszych badań. Jest to informacja budząca szczególnie niepokój. Jednocześnie dane dotyczące konsumentów „tradycyjnych” wyrobów nikotynowych, wszelkich odmian e-papierosów oraz produktów „innovacyjnych” wskazują, iż obowiązujący od lat zakaz sprzedaży nieletnim nie jest w praktyce szeroko stosowany. Przyjąć zatem należy, iż planowane wprowadzenie tego zakazu także dla jednorazowych e-papierosów bez zawartości nikotyny będzie przez dużą część legalnych, oraz wszystkich nielegalnych, sprzedawców w dalszym ciągu lekceważona. Upada zatem, i tak słaby i niedostateczny wobec skali problemu, argument iż „zakaz sprzedaży nieletnim rozwiąże problem”. Jednocześnie dotychczasowa praktyka pozwala domniemywać, iż podobnie potraktowany może zostać zakaz sprzedaży przy wykorzystaniu internetowych kanałów dystrybucji oraz tzw. sprzedaży na odległość. Także obowiązek zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa zdrowotnego produktów legalnie dostępnych na rynku powinien być dla instytucji państwowych istotniejszy niż, bardzo w tym przypadku selektywnie rozumiana przez producentów i dystrybutorów, zasada swobody działalności gospodarczej.

Zważywszy na powyższe należy stwierdzić, iż mamy do czynienia z pozbawionym obecnie realnej kontroli, szeroko dostępnym (sprzedaż detaliczna, olbrzymia oferta internetowa i inne niemonitorowane kanały dystrybucji), atrakcyjnym cenowo oraz dodatkowo „modnym”, niezwykle szkodliwym zdrowotnie i społecznie zjawiskiem.

Na osobną uwagę i pogłębioną analizę zasługuje także obserwowana działalność pseudolobbująca i dezinformująca. Mam nadzieję, iż także ten aspekt rynku „jednorazówek” znajdzie się w obszarze zainteresowania właściwych instytucji.

Przykład Belgii, która z dniem 01.01.2025 **całkowicie zakazała** rozpowszechniania i sprzedaży jednorazowych e-papierosów na swoim terytorium, wydaje się wskazywać właściwy kierunek naszych działań. Z docierających informacji wynika, iż najbliższym czasie także Francja ogłosi podobną decyzję. W styczniu 2024 r. ówczesny premier Wielkiej Brytanii, Rishi Sunak, ogłosił wprowadzenie sprzedaży jednorazowych, smakowych e-papierosów, uzasadniając go rosnącą popularnością tej używki wśród dzieci i nastolatków. Jak podaje Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej Wielkiej Brytanii, jednorazowe, smakowe e-papierosy są: „kluczowym czynnikiem odpowiedzialnym za alarmujący wzrost odsetka młodzieży używającej e-papierosów, przy czym udział jednorazowych e-papierosów stale rośnie”. To samo źródło podaje, iż aż 25% nastolatków w wieku 11-15 lat używało tych produktów w ciągu ostatniego roku. Nie zaskakuje zatem, iż aż 69% respondentów poparło wprowadzenie tego zakazu. Ostateczna, pełna wersja przepisów

dotyczących całkowitego zakazu sprzedaży i sprowadzania „jednorazówek” wejdzie w życie już 01 czerwca br.

W Europie wprowadzenie podobnego zakazu rozważa obecnie jeszcze kilka państw. Obserwując działania podejmowane przez poszczególne kraje oraz właściwe instytucje europejskie można założyć, iż często używany przez otwartych lub nieco bardziej zakamuflowanych przeciwników, a także sceptyków ograniczenia sprzedaży „jednorazówek” argument „Unia się na to nie zgodzi” jest mocno przesadzony. Ponadto, nie da się tego stwierdzić nie podejmując żadnych działań.

Wspomniane wcześniej Chiny (ok.90-95% światowej produkcji), zakazując sprzedaży jednorazowych e-papierosów w swoim kraju, motywowały go troską o zdrowie osób niepełnoletnich oraz brakiem badań dotyczących skutków inhalacji substancji zawartych w płynach do tych urządzeń. Wprowadzenie przez faktycznego monopolistę zakazu sprzedaży swoich produktów na własnym rynku wydaje się stanowić przekonujący argument potwierdzający wysokie prawdopodobieństwo ich szkodliwości. Trudno o bardziej jednoznaczny dowód. Nie przeszkadza to jednak producentom w masowej sprzedaży w innych krajach, w tym na ogromną skalę w Polsce. W tej sytuacji użycie przez jeden z polskich urzędów centralnych argumentu uzasadniającego brak realnych działań, iż „nie otrzymał dotychczas (...) zgłoszenia od producentów, importerów lub dystrybutorów papierosów elektronicznych lub pojemników zapasowych o podejrzewanych i niepożądanych dla zdrowia ludzkiego działaniach tych wyrobów”²⁴ brzmi niepokojąco. Oznacza to bowiem, iż państwo ustami swojego wysokiego rangą urzędnika oficjalnie przyznaje, że jest bezradne wobec chińskich producentów oraz rozmaitych importerów, także tych wpisanych na listę sankcyjną. Zwłaszcza w sytuacji, w której z nieznanых powodów zaniechali oni realizacji obowiązku oficjalnego poinformowania Wysokiego Urzędu, iż oferowany przez nich produkt stanowić może zagrożenie dla zdrowia i życia.

Warto wyraźnie przypomnieć, iż z podobną sytuacją mieliśmy do czynienia kilka lat temu, a dotyczyła ona konsekwencji zdrowotnych używania tzw. „dopalaczy”. Spóźnione działania lub wręcz zaniechanie działań przez niektóre instytucje państwowe spowodowały niekontrolowany rozwój rynku i powszechną dostępność tych produktów. Konsekwencją były przypadki poważnych problemów zdrowotnych, a nawet śmierci konsumentów. Dotyczyło to przede wszystkim osób młodych i bardzo młodych. Wyniki dotychczasowych obserwacji wskazują, iż w tym przypadku użyte substancje mogą być równie, a nawet bardziej szkodliwe. Również wówczas nagminnie

²⁴ Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych, Rynek jednorazowych e-papierosów w Polsce, https://www.ipag.org.pl/Content/Uploaded/files/2024_02_01_Raport_IPAG_e-papierosy.pdf

używany był argument o braku odpowiednich instrumentów prawnych oraz o spodziewanym sprzeciwie rozmaitych komisji, instytucji czy organów Unii Europejskiej. Czas pokazał, iż błyskawiczna likwidacja sklepów z „dopalaczami” nie wywołała żadnych negatywnych reakcji ze strony organów Unii. Znalaziono również odpowiednie narzędzia prawne i systemowe, które pozwoliły szybko i zdecydowanie ograniczyć skalę zjawiska jeszcze przed zakończeniem procedury legislacyjnej.

W tym miejscu należy również (tymczasem tylko sygnalizacyjnie) wspomnieć o wpływie e-papierosów na środowisko. Stanowi to nowy problem dla zdrowia publicznego, który wymagać będzie pilnego zbadania.²⁵ Ze zgłoszonych dotychczas danych na temat cyklu życia odpadów e-papierosów wynika, iż mogą one stanowić znaczące, długoterminowe zagrożenie dla środowiska ze względu na toksyczny charakter ich składu.²⁶ Odpady z e-papierosów jednorazowego użytku stanowią trzy formy odpadów (plastikowe, elektroniczne i chemiczne).²⁷ Jednorazowe waporyzatory nie nadają się do ponownego napełnienia ani ładowania i zazwyczaj są wyrzucane jako odpady ogólne, zamiast być poddawane recyklingowi. Dane z Wielkiej Brytanii pokazują, iż skala wyrzucanych do śmieci papierosów jednorazowych rośnie z roku na rok. Przykładowo w 2023 roku wyrzucano prawie 5 milionów jednorazowych e-papierosów tygodniowo, a w 2022 roku wyrzucono ponad 40 ton litu z jednorazowych waporyzatorów, co odpowiada ilości wykorzystanej do zasilania 5000 pojazdów elektrycznych.²⁸ Uśredniona waga jednorazowego e-papierosa wynosi ok. 25 gramów. Przy przyjętej estymacji ok. 99,7 mln urządzeń sprzedanych w 2023 r. w Polsce, oznacza to wytworzenie **rocznie blisko 2,5 tys. ton** dodatkowych elektroodpadów w postaci zużytych urządzeń.²⁹ Zatem nawet śmieci i odpady z jednorazowych e-papierosów mają wyraźnie negatywny wpływ na stan środowiska, a tym samym zdrowie ludności.

Przedstawiając powyższe dane oraz kierując się troską o bezpieczeństwo i zdrowie naszych obywateli ponownie uprzejmie proszę o pozytywne rozpatrzenie mojego wniosku. Przypomnę, iż chodzi o podjęcie pilnych działań zmierzających do możliwie szybkiego

²⁵ Hendlin YH. Alert: Public Health Implications of Electronic Cigarette Waste. *Am J Public Health*. 2018;108(11):1489-1490. doi:10.2105/AJPH.2018.304699

²⁶ Ngambo, Gabrielle & Hanna, Liz & Gannon, John & Marcus, Hannah & Lomazzi, Marta & Azari, Razieh. (2023). A Scoping Review on E-cigarette Environmental Impacts. *Tobacco Prevention & Cessation*. 10.18332/tpc/172079.

²⁷ Pourchez J, Mercier C, Forest V. From smoking to vaping: a new environmental threat? *The Lancet* 2022: [https://www.thelancet.com/pdfs/journals/lanres/PIIS2213-2600\(22\)00187-4.pdf](https://www.thelancet.com/pdfs/journals/lanres/PIIS2213-2600(22)00187-4.pdf) (dostęp: 19.12.2024)

²⁸ GOV.UK. Government crackdown on single-use vapes: <https://www.gov.uk/government/news/government-crackdown-on-single-use-vapes> (dostęp: 18.12.2024)

²⁹ GOV.UK. Government crackdown on single-use vapes:

i efektywnego ograniczenia dostępu wspomnianych produktów do polskiego rynku, a w konsekwencji do odbiorcy końcowego (detalicznego).

Korzystając z okazji chciałbym zaprosić do współpracy wszystkie urzędy i instytucje, rządowe i pozarządowe organizacje i stowarzyszenia oraz instytuty badawcze i naukowe, które w zakresie swoich zadań, kompetencji lub zainteresowań mają lub mogą mieć kwestie związane z omawianym zjawiskiem.

Licząc na szybką i pozytywną odpowiedź pozostaję

Z poważaniem,
Andrzej Parafianowicz
Zastępca Dyrektora ds. Analiz i Strategii
w Zdrowiu Publicznym NIZP PZH-PIB
*/Dokument podpisany kwalifikowanym podpisem
elektronicznym/*

Otrzymują: (kolejność instytucji alfabetyczna)

Główny Inspektor Sanitarny - Dr n. med. Paweł Grzesiowski
Inspekcja Handlowa - Prezes UOKiK - Tomasz Chróstny
Komendant Główny Policji - nadinsp. Marek Boroń
Prezes Urzędu ds. Substancji Chemicznych – Agnieszka Dudra
Prokurator Krajowy – Dariusz Korneluk
Szef Krajowej Administracji Skarbowej - Marcin Łoboda

Do wiadomości:

Ministerstwo Zdrowia
Szef KPRM
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
Ministerstwo Sprawiedliwości
Ministerstwo Finansów
Ministerstwo Edukacji Narodowej
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Ministerstwo Klimatu i Środowiska
Ministerstwo Sportu i Turystyki
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Rzecznik Praw Dziecka